

Jamnikov profesor

»Jamnikov profesor Jamnikovemu profesorju,« tako sta se podpisala Ivan Dolenc, Jamnikov iz Sopotnice, ter Tine Debeljak, Jamnikov iz Loke, »s pod nun«, iz Nunske ulice, sedaj Blaževe. Oba sta pripadala Profesorskemu cehu, oba sta bila med ustanovitelji Muzejskega društva, torej tudi Loškega muzeja.

Seveda, s Tinetom Debeljakom nikoli nisem imel stikov, z Ivanom Dolencem pa kar precej. Ženina sestra je bila namreč poročena na Jamnikovo domačijo, zato smo se obiskovali in tako je prišlo do poznanstva.

»Jamnikov stric« smo mu rekli tisti, ki smo bili z njim nekoliko bolj domači. Bil je zelo zanimiv gospod. Poročen je bil z Dunajčanko Leopoldino – Poldko, roj. Bachler. Študiral je namreč na Dunaju, kjer sta se spoznala. Otrok nista imela. Je pa gospa govorila lepo slovenščino. Dolenc je bil po izobrazbi profesor klasičnih jezikov, latinščine in grščine, tudi slovenščine, ter slovenske in nemške stenografije. Zato je bil v dunajskem parlamentu zaposlen kot stenograf za slovenske govore. Slovenski poslanci so namreč svoje govore začinjali v slovenščini, da so pokazali, da imajo pravico govoriti v svojem jeziku. (Nasprotno od naših v jugoslovanski skupščini, kjer so lomili jugoslovanščino!) Ker pa ni bilo prevajanja, so govore nadaljevali v nemščini, da so jih vsi razumeli. Ko se je leta 1914 začela vojna, je cesar na dopust poslal poslance in tudi stenografe. Dolenc je prišel domov v Sopotnico in kmetoval.

Ivan Dolenc, jeseni 1970, njegova zadnja fotografija. (hrani: NUK, Iz Debeljakove zapuščine)

Ivan Dolenc z ženo Poldko, 1964.

(hrani: NUK, iz *Debeljakove zapuščine*)

v Loko, sem ga obiskal v Sopotnici. Prinesel mi je neko pismo in rekel: *»Tole preberi, potem pa, prosim, nesi na pošto.«* Prebral sem. Pisal je nadškofu Pogačniku, ki je bil svoj čas njegov profesorski kolega na ljubljanskem učiteljsišču. (Dolenc je bil ravnatelj, Pogačnik pa profesor verouka.). Kaj mu je pisal? Motilo ga je, da se med duhovščino pojavlja samo slovenska–protijugoslovanska miselnost. Od nadškofa je pričakoval, da bo to preprečil. Takrat so tudi člani SLS v politični emigraciji še vztrajali pri jugoslovanstvu, najbrž pod vplivom Koroščeve misli, da je tudi slaba Jugoslavija še vedno najboljša rešitev za Slovenijo.

Vendar je imel Dolenc kar nekaj težav z Jugoslavijo. V času Aleksandrove diktature je bil kot gimnazijski profesor (kazensko) premeščen v Mostar. Bil je namreč v vodstvu takrat opozicijske (in prepovedane) SLS. Po smrti kralja Aleksandra se je seveda lahko vrnil v Slovenijo. Ob koncu 2. svetovne – in v Sloveniji državljanske – vojne je bil ravnatelj na gimnaziji v Novem mestu. Kmalu so ga aretirali. Ker je zbolel za pljučnico, so ga premestili v bolnišnico. Tam ga je obiskal njegov nekdanji dijak, sedaj oficir OZNE. *»Tovariš profesor, podpišite izjavo, da ste bili v svoj protipartizanski govor prisiljeni, pa vas bomo izpustili.«* Prof. Dolenc pa odločno: *»Ne, govor sem imel prostovoljno!«*

Dobil je štiri leta, odsedel je dve, potem so ga izpustili. Ostal je brez vsega, brez stanovanja, brez obleke, brez pokojnine. Šele veliko pozneje so mu priznali pokojnino. Najhuje zanj, intelektualca, je bilo pa, da so mu zaplenili knjižnico.

Potem sta z ženo živela na rodnem domu, pri Jamniku v Sopotnici. Ko je umrl, ga je pokopal nadškof Pogačnik. Mene je določil, naj mu pri pogrebu nosim papeško odlikovanje Pro Ecclesia et pontifice.¹ Na to odlikovanje je bil ponosen, na tista, ki jih je dobil od kralja, – red sv. Save – pa ne preveč.

Napisal sem že, da je bil Dolenc jugoslovansko usmerjen. Ne le kot politik, tudi kot kristjan. V času službovanja v Mostarju je svojim profesorskim kolegom,

Že kot študent se je seznanil z Janezom Evangelistom Krekom, duhovnikom, politikom in združnim organizatorjem. Bil je med njegovimi navdušenimi pristaši, proučeval je njegovo delo ter pisal o njem. Ne vem, ampak najbrž se je tudi jugoslovanstva »nalezel« prav od Kreka. Dolenc je bil namreč ves čas prepričan Jugoslovan. O tem govori tudi naslednji opisan dogodek.

Neko nedeljsko popoldne sredi zime, bilo je precej snega, da ni mogel

1 Odlikovanje Pro Ecclesia et Pontifice (*cerkev in papež*) je odlikovanje rimskokatoliške cerkve. To je najvišja medalja, ki jo lahko papež podeli laiku.

Ivan Dolenc na poti na Svetega Tomaža, 1956. (hrani: NUK, Iz Debeljakove zapuščine)

Hrvatom, dopovedoval, da je njihova krščanska dolžnost delati za zблиževanje srbske Cerkve z Rimom. Bil je namreč daleč pred koncilom pokoncilski. Dejal je, da so teološke razlike med katolištvom ter pravoslavljem navadne profesorske sitnosti. Kot politik – kristjan je pričakoval, da bi se na ta način odpravila tudi politična nasprotja med Srbi in Hrvati. Na žalost je potem prišla vojna, z njo okupacija ter ustaštvo in ustaško preganjanje Srbov, kar je za dolgo časa odložilo proces, ki ga je želel Dolenc.

S profesorjem sva se veliko pogovarjala. O politiki. Nekoč sem ga vprašal, kako misli, da se bomo rešili totalitarnega sistema. »Z *evolucijo*,« je dejal. »Ne z *revolucijo!*« Tako se je tudi zgodilo. Evolucionirala je partija. Kako prav je imel! Le kdo bi si želel nasilnega prevrata. »Ena *revolucija je dovolj in preveč*,« je dejal Lojze Peterle. Od tu naprej pa, če nismo znali iz »socialistične« Slovenije napraviti nove Švice, je povsem druga stvar.

No, vrnimo se k Dolencu. Rad bi poudaril, da je bil zelo demokratičen in tolerant. Tudi do političnih nasprotnikov, tudi do komunistov – pa so mu povzročili veliko hudega. Kam naj bi se zatekel, ko je prišel iz zapora, če ne bi bilo rojstne domačije, ki ga je sprejela, ko je bil brez vsega?!

Sam mu moram biti hvaležen za mnoge nasvete, ki so mi pomagali, da potem, ko sem zajadral v politiko, nisem bil popoln amater. Za vedno sem si pa zapomnil tale njegov nasvet: »*Žaliti ne smeš nikoli, tudi političnih nasprotnikov ne.*« Če pa sem se tega nasveta držal, naj oceni kdo drug.